

Branko PERIĆ, sudija Suda BiH

**ČAST I UGLED SUDIJE
(Pogled na aspekt krivičnopravne zaštite)**

1. Sudije kao medijska meta

Sudije i tužioci su postali meta svakodnevnih javnih napada u kojima se na njihov račun iznose najteže neistine, uvrede i klevete. O njima javno govore nezadovoljne stranke, advokati, novinari, urednici javnih medija, političari svih vrsta, svako po mjeri svoje pameti i sa vlastitim osjećanjem etike, morala i odgovornosti. Javni govor o ljudima koji u javnom interesu vrše jednu odgovornu dužnost ne bi bio problem kada se u tom javnom diskursu ne bi atakovalo na njihovu čast, dostojanstvo i profesionalni kredibilitet. A upravo je fokus javnog oglašavanja prenaplašeno usmjeren u tom pravcu.

Napadi na sudije su ponekad direktni, a ponekad se vezuju za komentare sudskih odluka.

Bez ikakvih dokaza proglašavaju se „nesposobnim“ i „korumpiranim“, čime se građanima šalje poruka da sud nije mjesto prava i pravde. Da stvar bude gora, sudske odluke i sudske sposobnosti komentarišu novinari koji nemaju elementarne profesionalne kompetentnosti. Srušiti autorit i omalovažiti profesionalne sposobnosti sudije, postaje mjera novinarske veličine! Valjda se nedovršeni i priučeni na taj način bore sa vlastitom prazninom.

Pojedini uticajni mediji, i štampani i elektronski, i privatni i javni, posljednjih godina sudske postupke i sudske odluke koriste kao povod za najgnusnije komentarisane kompetentnosti sudija. Čak i kad se komentarišu sudske odluke, u prvi plan se izbacije stručno (ne)znanje sudije i njegov moralni kredibilitet. U političkom magazinu „60 minuta“ redovno su komentarisani sudski postupci i nepravosnažne odluke Suda BiH¹⁴, u studio su dovođeni optuženi i puštani transkripti njihovih tajno snimljenih razgovora. U nedjeljnicima „Dani“ i „Slobodna Bosna“ sudije i tužioci su omiljena „skandalozna“ tema.

Njemački filozof Peter Sloterdajk uporedio je medijsko djelovanje sa kugom, otpornijom od bakterijske, jer može da pomete čitav motivacioni sistem jedne civilizacije. Izražavajući svoj skepticizam u vezi njihove uloge u modernom društvu, Sloterdajk postavlja pitanje novinarima: da li želite da budete agent prosvjećivanja ili saigrač u sistemu raspirivanja.

Zaista, „otvoreno novinarstvo“, kako ga razumiju vlasnici i urednici pojedinih medija u BiH, postalo je danas najveći neprijatelj nezavisnosti pravosudnog sistema. Sloboda medija doživjela je neočekivanu inverziju i pretvorila se u medije bez ikakve odgovornosti. Jedina profesija protiv koje nije moguće javno govoriti (zbog solidarnosti i monopola javnog prostora), protiv koje nema krivične odgovornosti zbog uvreda i klevete i protiv koje je iluzorno parničenje radi

---

¹⁴ Nekoliko sudija Suda BiH bili su početkom 2009. godine, iz emisije u emisiju, izloženi neviđenoj difamiji.

naknade štete zbog klevete, jeste novinarska profesija. Gtrađani BiH postali su taoci neodgovornih medija!

Profesionalna zajednica, zaokupljena mnoštvom drugih problema, uopšte ne reaguje na ovakve napade. Čak i kada je bilo reagovanja, ona su bila prilično uopštena i ostajala nezapažena, ili, pak, služila kao šlagvort za širu harangu. Visoko sudsko i tužilačko vijeće, državna institucija sa mandatom da uspostavlja nezavisno pravosuđe i štiti sudijsku nezavisnost, i samo je izloženo neprofesionalnim medijskim napadima, zbog čega žmuri pred ovom opasnom činjenicom u nadi da će na taj način ublažiti rane na vlastitom tijelu.

Suštinu i značaj ovog problema prepoznao je, istina sa velikim kašnjenjem, OSCE pa je decembra mjeseca 2009. godine objavio Tematski izvještaj o Neprimjerenom pritisku na pravosudne institucije u BiH. U izvještaju se izražava duboka zabrinutost zbog prirode izjava koje su dali pojedini političari u vezi sa radom Suda i Tužilaštva BiH i ocjenjuje da „oštrina sadržaja, nepotkrijepljenost dokazima i učestalost prevazilaze granice prihvatljive kritike i čine neprimjerenim pritisak na ove nezavisne institucije“. U izvještaju se fokus usmjerava na izjave političara, a zanemaruje i izbjegavaju pomenuti napadi pojedinih medija na sudije u vezi njihovih odluka u predmetima koji su u toku, iako se indirektno u jednom pasusu jasno kaže da ovakvi napadi predstavljaju „jasno uplitanje u sudski proces“.

Treba li o ovim fenomenima, makar bili ekscenčne prirode, ćutati? Őta takav govor u javnoj sferi proizvodi i kakve mogu biti njegove posljedice?

2. Nezavisnost pravosuća kao međunarodni standard

Nezavisnost pravosuća je priznata kao osnovno načelo međunarodnog prava u oblasti ljudskih prava. U Evropskoj Konvenciji o ljudskim pravima jasno se navodi da standard pravićnog sućenja podrazumijeva da o pravu pojedinca odlučuje „nezavisan i nepristrasan sud“ (ćlan 6.1). Na istim pozicijama stoji i Mećunarodni pakt o graćanskim i politićkim pravima. U Osnovnim principima UN-a o nezavisnosti pravosuća navodi se da su „sve institucije vlasti i ostale institucije dućne poštovati nezavisnost pravosuća“.¹⁵ Komitet za ljudska prava UN-a zaključio je da države moraju preduzeti konkretne mjere, koje će garantovati nezavisnost pravosuća, ćime se štite sudije od bilo kakvog politićkog uticaja u procesu odlučivanja.¹⁶

3. Posljedice medijske difamije

Izbacivanje iz krivićnog zakonodavstva krivićnih djela klevete i uvrede¹⁷ otvorilo je prostor za masovnu javnu diskreditaciju, prije svega javnih lićnosti. Nadobudni i nedovršeni novinari su sa svojih medijskih visina, u

---

¹⁵ Osnovni principi su usvojeni od strane Generalne skupćtine UN, Rezolucija 40/32 od 29. novembra 1985. godine i Rezolucijom 40/146 od 13. decembra 1985. godine.

¹⁶ Opća primjedba br.32 na ćlan 14, od 23. avgusta 2007. godine

¹⁷ Od evropskih zemalja, samo su BiH, Ukrajina i Gruzija izvrćile potpunu dekriminalizaciju klevete!

koje su ih izbacili stranci neodmjerenim uzdizanjem značaja medijskih sloboda, prvi su se obušili na političare, a potom se pred njihovim lešinarskim pohodom našao svako ko je imao bilo kakvu društvenu ulogu ili značenje.

Naravno, ni sudije nisu mogle ostati izvan ovog pohoda „pasa čuvara“ reda i poretka. U nekom komentarisanju sudskih odluka poentiralo se sa diskreditacijom sudije kao ličnosti . Svaki sudija sa čijom odlukom se novinar (ili njegov nalogodavac) nije slagao bio je „korumpiran, kliminalac, povezan da mafijom, član bande...“. Novinare su slijedili promašeni advokati¹⁸, željni javne promocije po svaku cijenu.

Dvije su katastrofalne posljedice ovog fenomena u medijskoj sferi. Neprimjereni napadi na kredibilitet sudija i zlonamjerno komentarisanje sudskih odluka **podriva nezavisnost sistema i ruši povjerenje javnosti** u pravosudni sistem. Povjerenje u pravosudni sistem je neophodan uslov za izgradnju demokratskog društva i vladavine prava. Ako se u najvećem zamahu reforme pravosuđa iz medijske sfere neprestano šalju suprotne poruke, onda će šira javnost biti ozbiljno zbunjena i dezorijentisana.

S druge strane, napadi kod sudija, kao neprimjeren spoljni pritisak, dovode u pitanje njihovu sposobnost da sude po zakonu i po vlastitoj savjesti (standard

---

¹⁸ U Tuzlanskom listu od 6.10.2009. godine, advokat Faruk Balijagić navodi imena sudija za koje kaže da su povezani sa najvećim kriminalcima i da su ovu zemlju oštetili za nekoliko milijardi maraka!

objektivne pristrasnosti). Takođe, osjećaj nezaštićenosti u profesionalnoj zajednici se odražava na radne motive i rezultate rada. Sa najšireg aspekta, neodgovornost za uvredljiv javni govor prema sudijama u javnosti širi osjećaj opšte neodgovornosti.

Sa kakvim je zaključkom suočen običan čovjek nad logičnim pitanjem: kako ću ja da se zaštitim od uvrede ako se o sudijama može na ovakav način javno govoriti?

Od sudija se traži posebna odgovornost, poštivanje etičkih pravila, stroga pravila u odnosu prema učesnicima u sudskim postupcima i poseban režim ličnog života, sve sa ciljem da bi se osigurali standardi nezavisnosti i nepristrasnosti, kao i da bi se izgradilo povjerenje u pravosuđe i vladavinu prava. Za uzvrat, sudije kao nosioci sudske vlasti ne uživaju gotovo nikakvu krivično pravnu društvenu zaštitu.

Dekriminizacijom uvrede i klevete sudije su došle u situaciju da se protiv uvreda i kleveta brane vlastitim parničanjem po sudovima¹⁹, izlažući se na taj način dodatnim proceduralnim neprijatnostima i istovremeno rizikujući da svaka eventualna presuda kojima će njihov zahtjev za naknadu štete biti prihvaćen bude predmet dodatnih komentara, kritika i napada zbog toga što su o njihovim zahtevima odlučivale njihove kolege. Zbog toga su u praksi tužbe sudija za naknadu štete zbog klevete i uvrede prava rijetkost. Sudije na

---

¹⁹ Mediji istovremeno vode kampanju da novčano obeštećenje bude simbolično, jer visoka obeštećenja „imaju obeshrabrujući efekat na slobodu izražavanja i informisanje“.

taj način postaju žrtve vlastitog položaja zbog jednog lošeg pravnog sistema!

4. Pojam časti i ugleda

U objašnjenju pojma časti i ugleda možda bi bilo najbolje poći od sintagme «integritet ljudske ličnosti», danas često omiljene konstrukcije javnog govora. Integritet (lat. *integritas*) se u kolokvijalnom govoru razumije kao skup vrijednosti koje čine jednu ličnost. Rječnici ovom pojmu daju značenje potpunosti, cjelovitosti, nepovredivosti, ali i poštenja, čestitosti, časnosti i nevinosti²⁰. Na institucionalnom planu, integritet suda je povezan sa njegovim legitimitetom, a polazi od poštovanja koje prema njemu ima javnost.

Nepovredivost integriteta ljudske ličnosti, ličnog i porodičnog života i drugih prava ličnosti bila je ustavna definicija u poglavlju o pravima čovjeka i građanina u Ustavu SFRJ (član 176) i ustavima nekih republike. Sastavni dio ovih prava bilo je pravo svakog čovjeka na čast i dostojanstvo. Čast se obično razumije kao osjećanje sopstvene vrijednosti (čast u užem smislu – subjektivna čast), a ugled kao uvažavanje i poštovanje njegove ličnosti i ljudskog dostojanstva od strane drugih članova društvene zajednice²¹. Pojam časti u širem smislu obuhvata i ugled.

U literaturu se pojam časti obično definiše kao skup nematerijalnih vrijednosti koje čovjek posjeduje kao

---

²⁰ I. Klajn i M. Šipka: Veliki rečnik stranih reči i izraza, Prometej, Novi Sad, 2007.

²¹ Toma Živanović: O uvredi i kleveti, Beograd, 1927.

Ljudsko biće i kao član društvene zajednice. Ove vrijednosti mogu biti lični kvaliteti i osobine koji su stečenu u okviru profesije, neke socijalne funkcije, ili u nekim društvenim aktivnostima. U tom smislu se govori o naučnoj i umjetničkoj časti, ljekarskoj i sudskoj, sportskoj i novinarskoj. Takođe, one se mogu ticati nekih opštosti i društvenih cjelina: pripadnosti naciji, polu ili nekoj pozitivnoj moralnoj vrijednosti.

Čast je kruna čovjekove ličnosti. Tu ljudsku vrijednost najbolje objašnjava drevna jevrejska mudrost koja kaže:»Kad čovjek izgubi novac, nije izgubio ništa, kada izgubi slobodu, izgubio je pola, a kada izgubi čast, izgubio je sve«. Odbrana časti bila je dio ljudske istorije i sastavni dio čovjekove borbe za život. Čast je utkana u najveća duhovna ostvarenja ljudske civilizacije. Šekspir je pisao: «Moja čast je moj život, oboje su u jedno srasli/uzmete li mi čast, moj život niste spasli». Za velikog Voltera čast je dijamant na prstu kreposti! Muhamed Ikbal kaže da više vrijedi umrijeti kao nepoznat nego obeščašćen.

Ljudski rod bez osjećanja časti i ugleda bio bi prosto nezamisliv.Osjećanje vlastite vrijednosti i vrijednosti drugih je eliksir ljudske civilizacije. Taj socijalni potencijal održava unutrašnju ravnotežu društva. On se mora čuvati, razvijati i njegovati kao najvrjednije prirodno bogatstvo.

Današnja tranziciona društva, u koja spada i bh. društvo, nisu demokratski oblikovana društva. U njima se još uvijek odvijaju procesi zrenja, kovitlaju ideje perspektive i destrukcije, bore svjetlost i tama, sudaraju prošlost i budućnost. Čovjek i njegova prava

primjećuju se najmanje, ili nikako. U tom opštem haosu pojam časti je izgubio svako značenje, a ugled, tamo gdje ga ima, postaje meta za «streljačko» uvježbavanje neukim nosiocima raznih i različitih «demokratskih» uloga.

U ovakvim društvima i u ovakvom vremenu osjećaj časti i svijest čovjeka o vlastitom ugledu moraju biti ustavnopravno zaštićeni. To je neophodan uslov za slobodan razvoj ljudske ličnosti i razvoj njenih životnih i socijalnih funkcija.

Sudijska čast zaslužuje da bude u fokusu posebne pažnje. Sudijska čast nije samo čast jedne građanske profesije. Čast sudije istovremeno znači čast i ugled sistema nezavisne sudske vlasti koji predstavlja jedan od tri stuba vlasti svakog društva i države. Nezavisna sudska vlast udahnjuje neophodnu mjeru društvene sigurnosti i daje dinamičnost društvenom i državnom sistemu. Ona uređuje i štiti ostale dvije vlasti, koje joj moraju biti potčinjene zahvaljujući sistemu nacionalnog i nadnacionalnog sistema prava. Povjerenje u sudsku vlast je najbolji garant vladavine prava. Ako nema povjerenja u sudsku vlast, nema povjerenja u pravdu, a kada nema povjerenja u pravdu – društvo se nalazi na ivici beznađa.

Zbog takve uloge i značaja sistema nezavisne sudske vlasti, ugled sudije kao nosioca te vlasti, u predpolitičkim i nedovoljno demokratski oblikovanim društvima, mora imati posebnu krivičnopravnu zaštitu. Bez krivičnopravne prinude nije moguća zaštita sistema nezavisnog sudstva i časti i ugleda sudije.

Kako je danas zaštićena nezavisna sudska vlast, a kako sudija kao nosilac te vlasti?

5. Krivičnopravna zaštita sudija u pozitivnom zakonodavstvu

Krivični zakon BiH ne pruža sudijama krivičnopravnu zaštitu za uvrede i klevete, čak ni kada se one vrše u krivičnom postupku, ili u podnescima. Međutim, Zakonom o krivičnom postupku predviđeno je kažnjavanje stranaka u postupku (tužilac, branilac, punomoćnik, zakonski zastupnik i oštećeni) koje u podnesku ili usmenoj riječi vrijeđaju Sud²² kaznom do 5.000 KM. Iako vrijeđanje suda uključuje i uvredu sudije, ova procesna odredba nema za primarni cilj zaštitu sudija od uvreda. Očigledno je da je zakonodavac imao namjeru da na ovaj način osigura procesnu disciplinu stranaka i omogući efikasno vođenje postupka. Dakle, sudiju suda BiH može čak i u sudnici vrijeđati svako ko prati suđenje²³, a nije stranka u postupku, ili nije svjedok, ili vještak. Sve što sudija može u takvoj situaciji da uradi jeste da takvo lice udalji iz sudnice. Za uvredu sudije u hodniku Suda, ili na javnom mjestu, ili na bilo koji drugi način, nema krivičnopravne zaštite! Sudiji u takvim slučajevima

---

²² Vidi član 151 ZKP BiH

²³ Prilikom objavljivanja presude u krivičnom predmetu Suda BiH, otac optuženog, koji je pratio suđenje, nazvao je sudiju majmunom i hajvanom, te mu uputio psovke: "Jebo li te onaj ko te postavio..., jebali vam stranci mater...jebem vam četničku majku...". Sud je intenzitet i ukupnost uvreda kvalifikovao kao prijetnju kojom je sudija ometen u vršenju sudijske dužnosti optuženog osudio za krivično djelo ometanja rada pravosuđa iz člana 241. stav 2. KZ BiH. (vidi presude K-85/06 od 7.6.2006. godine i Kž-43/06 od 14.9.2006. godine)

ostaje jedino građanskopravni postupak za naknadu štete.

Krivičnopravnu zaštitu sudiji Krivični zakon BiH pruža samo u slučaju korištenja fizičke sile, prijetnje i zastrašivanja kako bi se sudija spriječio da vrši službenu dužnost u vezi sa krivičnim postupkom koji se vodi po zakonu BiH (ometanje rada pravosuđa)²⁴. Dakle, ako uvreda sudije u krivičnom postupke nema elemente prijetnje i zastrašivanja, nema krivičnopravne zaštite.

Zakonodavac u Republici Srpskoj predviđa posebno djelo *Povrede ugleda suda* (član 370.), kao i krivično djelo *Prinude prema licu koje vrši pravosudnu funkciju* (član 369.) u grupi krivičnih djela protiv pravosuđa. Povreda ugleda suda se prvi put pojavljuje kao inkriminacija u krivičnim zakonodavstvima zemalja u regionu. U dobroj namjeri, zakonodavac je ostao na pola puta vezujući inkriminaciju za *postupak pred sudom i pismeni podnesak sudu*. Tako će neko ko izloži poruzi sud u novinskom tekstu, ili javnom istupu ostati izvan domašaja krivičnopravne zaštite, što je prilično nekonzistentan pristup. Nije potpuno jasno šta je zaštitni objekt inkriminacije. Naime, vezivanje za postupak pred sudom i pismene podneske moglo bi navoditi na zaključak da je zakonodavac želio da zaštiti autoritet sudskog postupka i prihvatljiv nivo komunikacije sa sudom. Čini se da bi bilo opravdano zaštitni objekt proširiti i na sudiju, a radnju izvršenja i na svaki drugi način izlaganja poruzi, uključujući medije i javni skup.

---

²⁴ Vidi član 241. KZ BiH

Krivično djelo *prinude prema licu koje vrši pravosudnu funkciju*, takođe, predstavlja novum u krivičnom zakonodavstvu. Izdvajanjem prinude prema sudijama i tužiocima iz osnovnog oblika prinude (član 164) i pooštavanjem zapriječenih kazni, zakonodavac je očigledno imao generalnu namjeru da sudijama kao nosiocima posebne službene dužnosti pruži posebnu zaštitu. Ako je tačno da je generalna namjera zakonodavca bila da zaštiti ugled i autoritet sudije kao personifikacije suda i sudskog postupka, onda se otvara pitanje zašto je ostao na pola puta i ostavio mogućnost izlaganja poruzi suda u osnovnom obliku i kroz kvalifikovane oblike izvan sudskog postupka. Zašto uvreda i kleveta sudija u medijima i prijetnja ubistvom, prebijanjem i otmicom na javnom skupu ne vrijeđa ugled suda, a to isti u žalbi na presudu predstavlja krivično djelo?

U grupi krivičnih djela protiv javnog reda i mira (Glava 30) zakonodavac u RS je predvidio kvalifikovane oblike krivičnih djela *sprečavanja službenog lica u vršenju službene radnje (član 387.) i napada na službeno lice u vršenju službene dužnosti* ukoliko su ova djela izvršena prema sudiji. Takav pristup potvrđuje generalni pravac pojačane krivičnopravne zaštite integriteta sudije kada je u pitanju vršenje službene dužnosti.

U krivičnom zakonu Federacije BiH ne postoje kvalifikovani oblici krivičnih djela sprečavanja službene osobe u obavljanju službene radnje (član 358.) i napada na službenu osobu u obavljanju poslova sigurnosti ukoliko bi bila izvršena prema sudiji.

Takođe, zakon ne sadrži ni posebna krivična djela kojima bi bila sankcionisana sila ili ozbiljna prijetnja prema sudiji u vršenju ili izvan vršenja službene dužnosti. Zakonodavac u Federaciji BiH očigledno nije smatrao da sudija treba uživati posebnu krivičnopravnu zaštitu, što je prilično začuđujuće s obzirom da se posebna zaštita pruža „službenoj osobi koja obavlja poslove javne sigurnosti ili sigurnosti Federacije ili dužnosti čuvanja javnog reda, uhićenja počinitelja kaznenog djela ili čuvanja osobe kojoj je oduzeta sloboda“ (član 358. stav 3. KZ F BiH).

Iz uporednog pregleda sistema entitetskih krivičnih zakonodavstava i Krivičnog zakona BiH može se vidjeti nekonzistentan pristup ozbiljnoj problematici krivičnopravne zaštite ugleda suda i sudijske časti i dostojanstva. Pri tome, krivično zakonodavstvo Federacije BiH pokazuje najniži novo zaštite. To, svakako, ne ide na čast praktičarima koji su učestvovali u kreiranju novog krivičnog zakonodavstva.

6. Komparativni pregled

U krivičnom zakonodavstvu Srbije zadržana su krivična djela uvrde i klevete²⁵ u formulacijama koje su preuzete iz bivšeg zakonodavstva. Za osnovni oblik uvrede („Ko uvredi drugog“) predviđena je novčana kazna od dvadeset do sto dnevnih iznosa ili novčana kazna od četrdeset hiljada do djesta hiljada dinara. Za uvredu putem štampe, radija televizije ili sličnih

---

²⁵ Vidi: Glava 17, član 170., 171. I 176. KZ Srbije (Službeni glasnik Republike Srbije br.85/05, 88/06 I 107/05)

sredstava ili na javnom skupu predviđena je, takođe, novčana kazna od osamdeset do dvjestačetrdeset dnevnih iznosa ili novčana kazna od stopedeset do četirstopedeset hiljada dinara. Prema članu 176. KZ Srbije, neće se kazniti za djelo iz člana 173. do 175. ako je izlaganje dato u okviru ozbiljne kritike u naučnom, književnom ili umjetničkom djelu, u izvršavanju službene dužnosti, novinarskog poziva, političke djelatnosti, u odbrani nekog prava ili zaštite opravdanih interesa, ako se iz načina izražavanja ili iz drugih okolnosti vidi da to nije učinjeno u namjeri omalovažavanja ili ako dokaže istinitost svog tvrđenja ili da je imao osnovanog razloga da povjeruje u istinitost onoga što je iznosio ili pronosio.

U grupi **krivičnih djela protiv državnih organa** (Glava 29), zakonodavac Srbije zaštitu sudije unosi u dispoziciju krivičnog djela *sprečavanja službenog lica u vršenju službene radnje* (Član 322). Naime, izvršenje osnovnog oblika krivičnog djela prema sudiji, ili javnom tužiocu pri vršenju njihove sudijske, odnosno tužilačke dužnosti, predviđeno je kao kvalifikovani oblik sa predviđenom kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina. Takođe, i krivično djelo napada na službeno lice u vršenju službene radnje ima svoj kvalifikovani oblik ukoliko je izvršeno prema sudiji ili javnom tužiocu sa predviđenom istom kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

I Republika Hrvatska je u svom krivičnom zakonodavstvu zadržala krivična djela uvrede i klevete. Međutim, hrvatski zakonodavac je odustao od zatvorske kazne samo za krivično djelo uvrede, dok je

za oba oblika krivičnog djela klevete predvidio i kaznu zatvora (od šest mjeseci i jedne godine).

Prema članu 203. KZ Hrvatske, krivičnih djela uvrede i klevete neće biti ako su ostvarena ili učinjena dostupnim drugima u naučnom, književnom umjetničkom djelu ili javnoj informaciji, u obavljanju službene dužnosti, političke ili druge javne ili društvene djelatnosti, ili u novinarskom poslu, ili u obrani nekog prava ili zaštiti opravdanih interesa, **osim ako iz načina izražavanja i drugih okolnosti jasno proizilazi da se radi o ponašanju koje je imalo cilj samo škoditi nečijoj časti i ugledu.** Sudska odluka se može djelimično i u cjelosti objaviti o trošku počinioca djela, ako to zahtijeva oštećeni.

U grupi krivičnih djela protiv pravosuđa akonodavac Hrvatske predviđa posebno krivično djelo ***Prisila prema pravosudnom dužnosniku:*** „*Tko od suca, državnog odvjetnika, javnog bilježnika silom, prijetnjom ili drugim oblikom prisile zatraži poduzimanje neke radnje ili donošenje neke odluke u okviru ili izvan njegove ovlasti, ili tko posreduje u takvom djelovanju ili traženju, ako takvim postupanjem nije počinio neko drugo kazneno djelo za koje je propisana teža kazna, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina. (2) Tko za vrijeme postupka pred sudom, a prije donošenja pravomoćne sudske odluke, u javnim sredstvima priopćavanja, na javnom skupu ili pred skupinom ljudi, iznosi svoje mišljenje o tome kako bi u tom slučaju pravosudni dužnosnik trebao postupati ili kakve odluke donositi, kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do šest mjeseci. (3) Nema kaznenog djela iz stavka 2. ovog članka ako njegovo*

zakonsko obilježje ostvari optuženik ili njegov branitelj, ako su iznijeli svoje mišljenje nakon službenog priopćenja za javnost od strane državnog odvjetnika ili suca glede određenog slučaja.“

Posebnu pažnju zaslužuje inkriminacija iz stava 2. Prvi put krivično zakonodavstvo reaguje na komentarisanje krivičnih slučajeva koji su u toku. Hrvatski zakonodavac je opravdano prepoznao opasnost od uplitanja javnosti u krivične postupke koji su u toku i na vrijeme reagovao krivičnom sankcijom. Nažalost, naš zakonodavac nije imao takav refleks i sposobnost predviđanja, što je otvorilo vrata neprihvatljivom javnom komentarisanju sudskih postupaka. Nadobudni novinari, željni slave i senzacija, bukvalno su suđenja iz sudnica prenijeli u televizijska studija i tako najdirektnije ugrozili ne samo elementarno načelo da niko nije kriv sve dok se to ne utvrdi pravosnažnom presudom, nego i osnovna načela pravde i pravičnog postupka. Još su nam u svježem sjećanju gostovanja optuženih iz krivičnih postupaka pred Sudom BiH u emisiji „60 minuta“, puštanje tajno snimljenih razgovora optuženih i svojevrsnog novinarskog saslušavanja svjedoka...! Čini se da takva praksa medijskog „izvještavanja“ nije zabilježena u civilizovanom svijetu!

Krivično zakonodavstvo Slovenije takođe nije izvršilo dekriminalizaciju uvrede i klevete²⁶. Naprotiv, slovenački zakonodavac nije išao ni na ublažavanje kaznene politike. Za osnovni oblik uvrede predviđena je novčana kazna ili kazna zatvora do tri mjeseca, a za

---

²⁶ Vidi: član 169-171. Krivičnog zakona Slovenije

osnovni oblik klevete novčana kazna ili kazna zatvora do šest mjeseci. Ako su krivična djela uvrede i klevete učinjeno putem štampe, radija, televizije, drugim sredstvom javnog informisanja ili javnom skupu, počinioc će se kazniti novčanom kaznom ili kaznom zatvora u trajanju do šest mjeseci, odnosno kaznom zatvora u trajanju do jedne godine. Ako je kleveta takve prirode da je prouzrokovala teške posljedice za oštećenog zapriječena je kazna zatvora do dvije godine. Ako su ova krivična djela učinjena protiv državnog organa ili protiv službene osobe ili vojnog lica, a vezano za obavljanje njihove službene dužnosti, krivično gonjenje preduzima državni tužilac na prijedlog oštećenog.

Zakonodavac Slovenije je kroz vrstu i raspon kazni dao potreban značaj časti i dostojanstvu kao zaštićenim društvenim vrijednostima.

Kazne zatvora za klevetu u evropskom zakonodavstvu kreću se od tri mjeseca do sedam godina, a u većinu slučajeva najviše do dvije godine. Najveće kazne za klevetu predviđene su u krivičnim zakonima Moldavije (sedam godina), Slovačke (pet godina) i Turske (četiri godine). Izuzetak je Norveška u čijem krivičnom zakonu je za klevetu kraljevske porodice predviđene kazne zatvora do 21 godine.

7. Zašto je neophodan novi pristup

Uspostavljanje nezavisnog, nepristrasnog i profesionalnog sudskog sistema je cilj kome teže društva u tranziciji. Svako demokratsko društvo očekuje da sudije svoju dužnost obavljaju nezavisno i

nepriistrasno²⁷. Standard objektivne nepriistrasnosti podrazumijeva da nepriistrasnost suda bude vidljiva spolja, odnosno da svako ko posmatra rad sudije mora biti uvjeren da sudija odlučuje potpuno nepriistrasno. Sudska vlast je treći stub vlasti i mora da funkcioniše na najvišim standardima. Zbog toga država treba osigurati mehanizme koji će garantovati da sudski sistem bude od strane javnosti viđen kao nezavisan i nepriistrasan.

Da bi nezavisno i nepriistrasno odlučivao u sudskim postupcima, sudija ne smije biti izložen nikakvim vanjskim pritiscima²⁸. Javno vrijeđanje i klevetanje sudija, ili zlonamjerno i nekompetentno komentarisanje njihovih odluka, predstavlja vrlo snažan spoljni pritisak koji potkopava njihovu nepriistrasnost²⁹. Ako se zlonamjerno javno komentarišu odluke suda, pogotovu ako nisu pravosnažne, sudija će u svakom naknadnom odlučivanju prvo razmišljati kakvim će javnim komentarima biti izložena njegova odluka. Jednom izložen medijskom napadu zbog svoje odluke, sudija će u svakom osjetljivom budućem predmetu prvo razmišljati sa koje će strane i na koji način biti izložen medijskoj harangi. Primjeri zlonamjernog komentarisanja odluka Suda BiH u političkom magazinu „60 minuta“ (slučaj „Stanković i dr.“, slučaj „Džidić“, slučaj „Glavaš“) predstavljaju školski primjer razornog dejstva medija na sudski sistem.

---

²⁷ Vidi: Preporuka br.R(94)12 Vijeća ministara vijeća Evrope

²⁸ Vidi: Preporuka br.R (94) 12 Vijeća ministara Vijeća Evrope

²⁹ Vidi: Aleksandar Jakšić: Evropska konvencija o ljudskim pravima, Centar za publikacije Pravnog fakulteta u Beogradu, 2006, str.186-190.

Dakle, treba uzeti da su nezavisnost sudskog sistema i sudijska nezavisnost društvene vrijednosti koje se trebaju štititi na način na koji se štite i ostale društvene vrijednosti. Za objektivni pristup problemu koji razmatramo treba prvo vidjeti kakav je odnos između nezavisnog i nepristrasnog suda, kao društvene vrijednosti koju treba štititi, i slobode medija, kao društvene vrijednosti koja uživa ustavnu zaštitu. Čini se da između ove dvije vrijednosti treba uspostaviti **balans koji će osigurati da se one međusobno ne ugrožavaju**. Takav pristup je u interesu razvoja društva i demokratije, a istovremeno u interesu neophodne evolucije ovih pojedinačnih društvenih sistema.

Kako je moguće osigurati ovaj cilj? Sa normativnog aspekta, neophodno je razviti najbolje procedure i prakse zasebnog funkcionisanja ovih sistema. Te procedure moraju garantovati da sistemu funkcionišu u interesu izgradnje najviših profesionalnih i etičkih standarda za svaku oblast. Dakle, potrebno je vidjeti kako ovi sistemu funkcionišu na tom nivou.

Sudski sistem je osigurao nezavisnost kroz osnivanje nezavisne institucije koja vrši izbor sudija bez uticaja izvršne i zakonodavne vlasti (VSTV BiH). Ta institucija ima odgovornost za uspostavljanje nezavisnog, profesionalnog i efikasnog pravosuđa³⁰. Kako bi osiguralo neophodan stepen profesionalizacije sudija, VSTV je usvojilo Etički kodeks za sudije čije kršenje povlači prekršajnu odgovornost koju predviđa Zakon o VSTV. Za kršenje zakona i pravila profesionalne etike

---

³⁰ Vidi član 1. Zakona o VSTV BiH

sudije su podvrgnute rigoroznim prekršajnim sankcijama, uključujući i razrješenje. Za kršenje zakona od strane sudije predviđena je i krivična odgovornost. Na kršenje zakona i pravila profesionalne etike nadležni disciplinski tužilac u VSTV pazi i po službenoj dužnosti. Deontološkim pravilima iz Zakona o Visokom sudskom i tužilačkom vijeću i Etičkog kodeksa sudijama su nametnuta široka ograničenja i samoograničenja koja ne poznaje ni jedna profesija. Dakle, sudski sistem je izgrađen na najboljim standardima nezavisnosti, nepristrasnosti i odgovornosti!

Kako stvari stoje sa medijima? I mediji (elektronski i štampani) imaju svoje profesionalne kodekse koji ih obavezuju na najbolje profesionalne standarde u vršenju profesionalne djelatnosti. Za elektronske medije povreda profesionalnih pravila povlači prekršajnu odgovornost koja uključuje upozorenje, novčano kažnjavanje i zabranu rada, dok kršenje kodeksa štampanih medija predviđa samo korektivne mehanizme (pravo na odgovor, ispravku, demanti izvinjenje...) Nadležnost za prekršajnu odgovornost u javnim medijima je u rukama Regulatorne agencije za komunikacije (RAK), a za štampane u Vijeću za štampu. I kod jednih i kod drugih je za pokretanje postupka odgovornosti potreban zahtjev oštećenog lica (fizičkog ili pravnog). Za uvrede i klevete putem medija ne postoji disciplinski postupak po službenoj dužnosti, niti postoji krivična odgovornost.

Sa praktičnog stanovišta, jasno je da medijska regulativa nije novinarskoj zajednici nametnula

efikasne mehanizme odgovornost. Očigledno je da medijsko polje nije u stanju da se samoreguliše i da osigura najbolje profesionalne standarde. To nas suočava sa pitanjem kako doći do cilja - slobodnog novinarstva koje će poštovati ljudsko dostojanstvo i ljudsku čast?

8. Uvreda suda i sloboda izražavanja

Krivičnopravna zaštita časti i ugleda ne smije biti uspostavljena na štetu slobode izražavanja kao neophodnog uslova za razvoj demokratije. Pravosuđe ne smije biti mjesto samovoljnog vršenja vlasti. Sud, pa ni sudije, ne mogu ostati izvan domašaja neophodne kritike društva, pogotovo medija. Funkcionisanje pravosuđa mora biti izloženo kritici jer se samo na taj način može procjenjivati i vrednovati rad institucija u demokratskom društvu. Sud može da ostvaruje loše rezultate zbog loše organizacije, nefunkcionisanja internih mehanizama kontrole, neadekvatnog finansiranja... Sve to može i treba biti izloženo javnoj kritici.

Rad sudije takođe može biti podvrgnut kritici, ali pod znatno strožim uslovima. Distinkcija između kritike suda i kritike rada sudije je neophodna zbog toga što sudski sistem ima ugrađene zakonske mehanizme preispitivanja rada sudije i njegove kompetentnosti da primjenjuje zakon. Sudija može da pogriješi u tumačenju prava, i upravo zbog toga postoji mehanizam žalbi (čak, na nekoliko nivoa). Za medije kompetentnost sudije može postati interesantna ako statistički podaci pokazuju da je kvalitet njegovih

odluka duže vrijeme loš, a na to nema odgovarajuće reakcije u okviru sistema.

U oba slučaja kritika mora biti **kompetentna**. Naime, u kritici moraju da učestvuju kompetentni sagovornici, odnosno, novinar mora svoje zaključivanje da zasniva na mišljenjima (makar i pogrešnim!) ljudi koji posjeduju relevantna znanja o pravosudnom sistemu i funkcijama sudije. Dobar novinar će u takvoj kritici uvijek, pored činjenica, koristiti mišljenje advokata, profesora pravnih nauka, pravne struke, relevantnih ljudi iz izvršne i zakonodavne vlasti (ministarstva pravde i skupštinskih odbora sa ustavnopravna pitanja). Kritika sudije je neuobičajena u državama razvijene demokratije. Gotovo da nema primjera javne kritike sudije pojedinca. Svuda u svijetu sudija je dostojan društvenog poštovanja.

U razmatranju ovog problema potrebno je imati na umu posebnu ulogu pravosuđa u društvu. Fundamentalna vrijednost jednog društva je pravda. Garant te pravde je pravosuđe. Ako se od pravosuđa očekuje da bude garant pravde, onda ono mora da uživa maksimalno povjerenje javnosti. Zbog toga je neophodno zaštititi to povjerenje od destruktivnih napada na sudije,³¹ koji su Upravo zbog toga pravosuđe mora uživati povjerenje javnosti. Napadi na sudije u osnovi imaju nedostatak zbog činjenice da sudija nije u mogućnosti da odgovara na napade jer ima zakonsku obavezu da se uzdrži od javnih komentara svojih odluka.

---

³¹ Vidi. Odluka ECHR, *Prager And Oberschlick V. Austria*, 26. april 1995. godine, stav 19.

Neophodan reciprocitet između zaštite nezavisnosti pravosudnog sistema i integriteta suda i slobode izražavanja i medijskih sloboda moguće je osigurati pravilima ponašanja čije će drastično kršenje imati elemente i krivične odgovornosti. Primjeri zemalja u okruženju, u kojima postoji krivičnopravna zaštita od uvrede i klevete izvršene putem medija, pokazuju da je sama prijetnja krivičnom odgovornošću uticala na neophodan stepen javne odgovornosti medija. Ako se pažljivo analizira javni govor u medijima Hrvatske, Slovenije i Srbije u odnosu na javni govor nekih javnih medija u BiH, može se lako zapaziti razlika u profesionalnom nivou i odgovornosti. U ovim zemljama, koje dijele isto pravno nasljeđe, nije došlo do represije prema novinarima ni gušenja medijskih sloboda, što se kod nas navodilo kao razlog za dekriminalizaciju uvrede i klevete. To se može uzeti kao jedan od snažnih argumenata za ponovno uvođenje u krivično zakonodavstvo uvrede i klevete u obliku koji smo imali i koji danas postoji u krivičnim zakonodavstvima u okruženju.

9. Zaključna razmatranja

Integritet sudije proističe iz poštovanja koje prema instituciji suda ima javnost.

Da bi se osigurao integritet suda i sudije, čini se još uvijek neophodnom mjerom društvene reakcije krivičnopravna zaštita časti i dostojanstva sudije i ugleda suda.

Za nivo BiH, taj zahtjev ima i dodatno opravdanje zbog činjenice da je Sud BiH institucija koja se iz političkih razloga često osporava.

Na osnovu presjeka regulative sudijske i medijske sfere čini se da postoje snažni argumenti da se posebna zaštita integriteta suda i nezavisnosti pravosuđa može osigurati kroz inkriminaciju povrede ugleda sudije. Krivičnopravna zaštita časti i ugleda sudije reflektovala bi se po logici stvari na ugled suda i nezavisnost pravosudnog sistema, a na drugoj strani proizvela bi efekte u pravcu uspostavljanja odgovornosti medija kao trenutno najveće prijetnje pravosudnom sistemu.

Polazeći od činjenice da se ugled suda isključivo ili u pretežnoj mjeri vezuje za ugled sudije i da ugled suda i ugled sudije zahtijevaju isti stepen zaštite, čini se najprihvatljivijim rješenjem preuzimanje u krivična zakonodavstva u BiH posebnog krivičnog djela *POVREDA UGLEDA SUDA*, u formi koju predviđa KZ RS, uz proširenje zaštitnog objekta na izlaganje poruzi i u vezi postupanja sudije u vršenju sudijske dužnosti. Tako proširen objekt zaštite konzumirao bi elemente klasičnih uvreda i kleveta i omogućio posebnu zaštitu časti i ugleda sudije i autoriteta sudskog sistema. Takođe, ovo djelo bi trebalo da ima svoj kvalifikovani oblik ukoliko sudija i sud budu zlonamjerno izloženi poruzi u medijima.

Mogla bi se ponuditi za razmatranje sledeća radna verzija dispozicije krivičnog djela *Povrede ugleda suda*: "***Ko u postupku pred sudom, ili u vezi sa postupanjem sudije u vršenju sudijske dužnosti, izloži poruzi sud ili uvrijedi sudiju ili iznese neistine u vezi negovog ugleda, kazniće se***

novčanom kaznom ili kaznom zatvora do jedne godine.(1)

Ko elektronski ili štampani medij koristi sa očiglednim ciljem da naškodi ugledu sudije, ili ko uvrijedi sudiju u javnom komentarisanju sudske odluke ili rada suda, ili u javnoj komunikaciji iznese neistine u vezi njegovog ugleda, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do dvije godine.“(2)

Ovaj rad ima za cilj da o problemu zaštite časti i ugleda sudije podstakne ozbiljnu rasprava u okviru profesionalne zajednice. I vrijednosti ovog prijedloga treba razmatrati u okviru takve rasprave.

(Pravo i pravda, br.1/2010.)